

PLANT EN PSYCHE

Van Michael Pollan verschenen eerder bij
Uitgeverij De Arbeiderspers:

Een pleidooi voor echt eten (2008)

Echt eten. Een handleiding (2010)

Een pleidooi voor echt koken (2013)

Verruim je geest (2018)

Michael Pollan

Plant en psyche

*De invloed van cafeïne, opium en mescaline
op ons brein en onze cultuur*

Vertaald door Lidwien Biekman
en Koos Mebius

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2021, Michael Pollan
Copyright Nederlandse vertaling © 2022 Lidwien Biekmann en
Koos Mebius / BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam
Oorspronkelijke titel: *This Is Your Mind on Plants*
Oorspronkelijke uitgave: Penguin Press, New York

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Jan van Zomeren
Omslagillustratie: © Alamy
Portret auteur: Francis Collin
Typografie: Perfect Service

ISBN 978 90 295 4556 3 / NUR 320

www.arbeiderspers.nl
www.michaelpollan.com

Voor Judith, mijn reisgenote

Inhoud

Inleiding 9

OPIUM 21

Proloog 23

‘Opium, zo doe je dat’ 29

Epiloog 90

CAFEÏNE 95

MESCALINE 169

1 De deur in de muur 171

2 Het verweesde psychedelicum 175

3 Oog in oog met de cactussen 183

4 Een nieuwe religie wordt geboren 197

5 Een kijkje in de tipitent 209

6 Even tussendoor: iets over mescaline 225

7 Leren van de San Pedro 235

8 Dronken achter het stuur 240

9 Plan c 242

Dankwoord 261

Beknopte bibliografie 265

Register 271

Inleiding

Van alles wat planten ons te bieden hebben – voedsel, schoonheid, geneeskracht, geur en smaak, vezels – is het meest curieuze ongetwijfeld een invloed op ons bewustzijn: ze kunnen onze geest prikkelen of tot rust brengen, manipuleren of zelfs totaal in een andere staat brengen. Net als de meeste mensen gebruik ik dagelijks een paar planten om een dergelijk effect te bereiken. Ik begin de dag steevast met een heet aftreksel van twee planten die ik nodig heb (en waar ik zelfs aan verslaafd ben) om de mist in mijn hoofd te laten optrekken, mijn concentratievermogen te verbeteren en mezelf voor te bereiden op de dag die gaat komen. Cafeïne beschouwen we meestal niet als een drug, en ons dagelijks gebruik ervan zien we niet als een verslaving, maar dat komt alleen maar doordat koffie en thee legaal zijn en onze afhankelijkheid ervan sociaal aanvaard is. Maar wat is een drug dan eigenlijk wel? En waarom is het niet controversieel om thee te zetten van de blaadjes van de *Camellia sinensis*, terwijl een vergelijkbare activiteit met de zaadbollen van de *Papaver somniferum* een misdrijf is, zoals ik door schade en schande heb geleerd?

Iedereen die een kernachtige definitie van drugs probeert op te stellen loopt vroeg of laat vast. Is kippensoep een drug? Of suiker? Kunstmatige zoetstoffen? Kamillethee? En placebo's? Wanneer we een drug simpelweg definiëren als een substantie die na inname een lichamelijke dan wel geestelijke verandering teweegbrengt (of allebei), dan vallen alle hierboven genoemde stoffen er zonder enige twijfel onder. Hoe kunnen we dan on-

derscheid maken tussen voedingsmiddelen en drugs? Als uitweg uit dit dilemma kwam de Amerikaanse Food and Drug Administration met het zwaktebod van een cirkelredenering, namelijk dat drugs 'items, niet zijnde voedingsstoffen' betreffen die als zodanig in de 'farmacopee' bekendstaan – met andere woorden, het zijn drugs als de FDA vindt dat het drugs zijn. Dat biedt weinig houvast.

Het wordt wat duidelijker als we het bijvoeglijk naamwoord 'illegaal' erbij halen: een illegale drug is een middel dat door een overheid als zodanig wordt aangemerkt. Het kan geen toeval zijn dat het daarbij vrijwel uitsluitend gaat om stoffen die het bewustzijn kunnen veranderen. Misschien moet ik zeggen: stoffen die het bewustzijn zodanig veranderen dat het niet meer helemaal in de pas loopt met de maatschappij en met de belangen van de autoriteiten. Koffie en thee, bijvoorbeeld, die hun waarde voor het kapitalisme op allerlei manieren ruimschoots hebben bewezen, vooral doordat ze ons efficiënter laten werken, lopen geen enkel gevaar om te worden verboden, terwijl psychedelica – die lichamelijk niet belastender zijn dan cafeïne en aanzienlijk minder verslavend – sinds halverwege de jaren zestig als een bedreiging worden gezien voor sociale normen en instituties, althans in het Westen.

Maar ook een dergelijk onderscheid is noch spijkerhard noch van alle tijden. In verschillende periodes in de geschiedenis hebben de autoriteiten in zowel de Arabische wereld als Europa de koffieconsumptie aan banden gelegd, omdat ze in de mensen die bijeenkwamen om koffie te drinken een politiek gevaar zagen. En de laatste jaren lijken psychedelica een identiteitsverandering te ondergaan. Omdat onderzoekers hebben aangetoond dat psilocybine zeer nuttig kan zijn in de geestelijke gezondheidszorg, is de kans groot dat bepaalde psychedelica door de FDA als medicijn worden goedgekeurd; ze worden nu dus meer beschouwd als positieve stimuli en minder als bedreiging voor het functioneren van de maatschappij.

En laat dat nou precies zijn hoe inheemse volkeren deze stoffen ook altijd hebben beschouwd. In veel inheemse gemeenschappen zorgt het ceremonieel gebruik van peyote, een psychedelische stof, juist voor een versterking van de sociale normen, doordat mensen er gezamenlijk de trauma's van het kolonialisme en onteigeningen mee verwerken. De Amerikaanse overheid erkent het uit het Eerste Amendement van de Grondwet voorvloeiende recht van inheemse Amerikanen om peyote te gebruiken als onderdeel van de vrijheid om de eigen godsdienst te belijden, een vrijheid die andere Amerikanen onder geen enkele voorwaarde hebben, ook al zouden ze peyote op precies dezelfde manier toepassen. In dit geval is het dus niet de drug zelf maar de identiteit van de gebruiker die de legale status ervan bepaalt.

Niets is zeker als het om drugs gaat. Maar de taboes rond planten zijn ook weer niet volledig arbitrair. Zoals de genoemde voorbeelden laten zien zijn drugs die de geest beïnvloeden voor een samenleving vaak wél acceptabel als ze maatschappelijke regels in stand helpen houden, en niet als ze die lijken te ondermijnen. Dat is de reden waarom we aan de hand van de gemaakte keuzes op het gebied van psychoactieve stoffen veel kunnen afleiden over zowel de angsten als de verlangens van de desbetreffende maatschappij.

Sinds ik als tiener aan het tuinieren sloeg en cannabis probeerde te telen, ben ik gefascineerd geweest door de aantrekkingskracht die dit soort planten op ons uitoefent, en ook door de grote taboes en de beladenheid die erbij lijken te horen. Ik ben me er steeds meer van bewust geworden dat het tot ons nemen van deze planten om ze onze geest te laten beïnvloeden een van de meest diepgaande interacties met de natuur is.

Er is vrijwel geen cultuur op aarde die in haar omgeving niet minstens één plant of schimmel heeft ontdekt – en in de meeste gevallen gaat het om een hele reeks – die het bewustzijn op een

bepaalde manier kan veranderen of verruimen. Het is ongetwijfeld een lange weg geweest, vol gevaren, waarin de mens door trial-and-error planten ontdekte die lichamelijke pijn kunnen verzachten of wegnemen, onze opmerkingsgave vergroten of ons tot bijzondere prestaties brengen, ons socialer maken, gevoelens van ontzag of extase opwekken, onze verbeelding voeden, de grenzen van tijd en ruimte doen vervagen, dromen, visioenen en mystieke ervaringen uitlokken, en ons in aanraking brengen met onze voorouders en goden. Het normale, alledaagse bewustzijn is blijkbaar niet voldoende voor ons mensen; we willen de sleur ervan doorbreken, het intenser maken en er soms zelfs buiten treden – en we hebben een hele verzameling moleculen ontdekt waarmee dat allemaal mogelijk wordt.

Plant en psyche is een persoonlijk onderzoek naar drie van zulke moleculen en de bijzondere planten waardoor ze worden voortgebracht: morfine in de opiumpapaver, cafeïne in koffie en thee, en mescaline in de peyote en de San Pedro-cactus. Het gebruik van het tweede molecuul is tegenwoordig overal legaal, dat van het eerste is vrijwel overal illegaal (behalve als het door een farmaceutisch bedrijf is gezuiverd en door een arts is voorgeschreven), en het gebruik van het derde is illegaal in de Verenigde Staten, tenzij je tot een stam van inheemse Amerikanen behoort. Deze moleculen behoren elk tot een van de drie hoofdgroepen van psychoactieve stoffen: de downers (opium), de uppers (cafeïne) en wat ik de outers noem (mescaline). Om het wat wetenschappelijker te formuleren: ik bespreek hier een sedativum, een stimulans en een hallucinogeen.

Samen vertegenwoordigen deze drie plantaardige drugs een groot deel van het spectrum van de menselijke ervaring met psychoactieve stoffen, van het dagelijks gebruik van koffie, de populairste psychoactieve drug op aarde, tot het ceremonieel gebruik van mescaline door inheemse volken en de aloude pijnbestrijding met behulp van opiaten. Het hoofdstuk dat over dat laatste gaat heeft de war on drugs, de strijd tegen drugs, als

achtergrond, een chaotische periode waarin de Amerikaanse overheid meer oog had voor een paar hobbytelers die papaver verbouwden om er een enigszins bedwelmende thee van te trekken dan voor een farmaceutisch bedrijf dat willens en wetens miljoenen Amerikanen verslaafd maakte aan het door de FDA goedgekeurde opiaat OxyContin. Ik was een van die hobbytelers.

Ik vertel elk verhaal vanuit verschillende perspectieven en met verschillen brillen op: een historische, antropologische, biochemische, botanische en persoonlijke bril. Voor elke stof geldt dat ik er zelf ervaring mee heb, want ik vind dat je niet kunt beschrijven hoe het voelt en wat het betekent om je bewustzijn te veranderen zonder er zelf mee te hebben geëxperimenteerd. Bij cafeïne hield experimenteren in dat ik de stof juist níét moest innemen in plaats van wel, wat een veel grotere opgave bleek.

Een van deze hoofdstukken is een tekst die ik vijfentwintig jaar geleden schreef, toen de war on drugs in alle hevigheid woedde, en je voelt duidelijk de angst en paranoia uit die tijd. De andere verhalen ademen meer de sfeer van het afnemen van die strijd, waarvan het einde in zicht lijkt te komen. In 2020 werd bij de verkiezingen in de Amerikaanse staat Oregon gestemd voor het decriminaliseren van het bezit van álle drugs, en ook specifiek voor het legaliseren van therapieën waarbij gebruik wordt gemaakt van psilocybine. In een referendum spraken zich in de stad Washington uit voor het decriminaliseren¹ van ‘entheogene planten en schimmels’. (‘Entheogenen’, afgeleid van een Grieks woord dat ‘vervuld met het goddelijke’ bete-

1 ‘Decriminaliseren’ dekt de lading maar deels; het referendum draagt rechtshandhavers en openbaar aanklagers op om het vervolgen van misdrijven als het kweken, het bezit en het gebruik – maar niet de verkoop – van plantaardige medicijnen de allerlaagste prioriteit te geven. De campagne werd georganiseerd door een nieuwe beweging voor de hervorming van het drugsbeleid, genaamd Decriminalize Nature, die in het hoofdstuk over mescaline wordt besproken.

kent, is een alternatief voor het woord ‘psychedelica’; de term is in 1979 geïntroduceerd door een groep religiewetenschappers die de associatie met de hippiecultuur wilden wegnemen en er vooral de nadruk op wilden leggen dat deze middelen al duizenden jaren voor spiritueel gebruik werden aangewend.) Tijdens dezelfde verkiezingen stemde New Jersey, samen met de vier traditioneel overwegend Republikeinsgezinde staten Arizona, Mississippi, Montana en South Dakota, voor liberalisering van de marihuanawetgeving, waarmee het aantal staten die het gebruik van marihuana in meer of mindere mate hebben vrijgegeven op zesendertig kwam.

Mijn uitgangspunt bij het schrijven van *Plant en psyche* is dat het einde van de war on drugs, met zijn uiterst simplistische narratieven over ‘je brein onder invloed van drugs’, ruimte schept voor andere, veel interessantere verhalen over onze aloude relatie tot de geestveranderende planten en schimmels waarmee de natuur ons heeft gezegend.

Ik gebruik het woord ‘gezegend’ in het volle besef dat drugsgebruik gepaard kan gaan met grote menselijke tragedies. De oude Grieken waren veel beter bekend met de twee gezichten van drugs, wat blijkt uit de ambigue term die ze ervoor hadden: *pharmakon*. Een *pharmakon* kan een medicijn of een vergif zijn, afhankelijk van het gebruik, de dosering, de bedoeling, de ‘set en setting’². (Het woord heeft nog een derde betekenis, die vaak wordt gehanteerd in de strijd tegen drugs: een *pharmakon* is ook een zondebok, iets waar een groep alle problemen aan kan wijten.) Drugsmisbruik is zeker een realiteit, waarbij niet per se de wet wordt overtreden, maar waarbij wel een ongezonde relatie ontstaat met een stof, al dan niet illegaal, die van een bondgenoot is veranderd in een vijand. In 2019 overleden zo’n

2 ‘Set en setting’ is de term die Timothy Leary introduceerde voor de invloed van iemands geestesgesteldheid en fysieke omgeving op een psychedelische ervaring.

vijftigduizend Amerikanen aan een overdosis van dezelfde opiaten die operaties draaglijk maken en het verlaten van dit leven vergemakkelijken. Die laatste twee toepassingen kunnen toch zeker een zegening worden genoemd.

In de verhalen in dit boek plaats ik dit trio van psychoactieve plantaardige stoffen in de context van onze bredere relatie tot de natuur. Een van de ontelbare banden die we met de natuur hebben is die tussen plantenchemie en ons bewustzijn. En omdat het daarbij echt om een relatie gaat, moeten we niet alleen onze eigen kant, maar ook die van de planten in beschouwing nemen. Is het niet verbazingwekkend dat er zoveel planten zijn die precies die moleculen hebben ontwikkeld die zo keurig op de receptoren van het menselijk brein passen? En dat die moleculen daardoor onze pijnveraring kunnen kortsluiten, ons kunnen oppeppen of ons gevoel dat we een eigen 'zelf' hebben kunnen doen vervagen? Je vraagt je af wat planten eraan hebben om moleculen te ontwerpen en fabriceren die door kunnen gaan voor menselijke neurotransmitters en ons op zo'n grondige manier kunnen beïnvloeden.

De meeste moleculen die door planten gemaakt worden en de dierlijke geest beïnvloeden zijn op de eerste plaats verdedigingsmechanismen: alkaloiden als morfine, cafeïne, en mescaline zijn bitter smakende gifstoffen die dieren ontmoedigen om de betreffende planten op te eten en ze doden als ze dat toch doen. Maar planten zijn slim, en in de loop van de evolutie hebben ze geleerd dat het doden van hun belagers niet altijd de beste strategie is. Een dodelijk pesticide zou er al snel voor zorgen dat alleen de resistente belagers overblijven, waardoor de stof nutteloos zou worden. Daarom hebben planten subtielere en slinkere strategieën ontwikkeld: chemische stoffen die de geest van de dieren beïnvloeden, waardoor ze verward worden en gedesoriënteerd raken of hun eetlust verliezen – dat zijn de trefzekere effecten van cafeïne, mescaline en morfine.

Maar hoewel de meeste psychoactieve moleculen die planten hebben ontwikkeld in eerste instantie afstotende gifstoffen zijn, hebben ze zich in sommige gevallen geëvolueerd tot het tegendeel: ze oefenen aantrekkingskracht uit. Wetenschappers hebben onlangs enkele plantensoorten ontdekt die nectar met een scheutje cafeïne serveren – wel het laatste waarin je een giftig stofje verwacht. Die planten hebben geleerd dat ze daarmee bestuivers kunnen aantrekken; beter gezegd, de cafeïne blijkt het geheugen van bijen aan te scherpen, waardoor ze trouwer en efficiënter worden en harder gaan werken. Ongeveer wat cafeïne ook voor ons doet.

Toen wij mensen de werking van cafeïne, morfine en mescaline ontdekten, mochten de planten die de grootste concentraties van die stoffen leverden zich verheugen in onze warme aandacht: we verspreidden hun genen over de wereld, we zorgden voor een immense vergroting van hun habitat en gaven ze alles wat ze maar nodig hadden. Inmiddels zijn we op allerlei complexe manieren met die planten verstrengeld. Wat begon als oorlog eindigde als een huwelijk.

Waarom doen wij mensen zoveel moeite om onze geest te veranderen, en waarom perken we dat universele verlangen vervolgen in met wetten en gebruiken, met taboes en angsten? Die vragen houden me al bezig sinds ik meer dan dertig jaar geleden over onze relatie tot de natuur begon te schrijven. Als je dit verlangen vergelijkt met andere behoeften die we in de natuur proberen te bevredigen – onze behoefte aan eten, kleding, beschutting, schoonheid, enzovoort – dan lijkt het verlangen om ons bewustzijn te veranderen in veel mindere mate bij te dragen aan ons succes of ons voortbestaan. Het lijkt zelfs contraproductief, want een veranderde geestgesteldheid brengt het risico op ongelukken met zich mee en maakt ons kwetsbaarder voor aanvallen. Bovendien zijn veel van de plantaardige stoffen giftig of, zoals morfine, zeer verslavend.

Maar als de behoefte aan een veranderd bewustzijn een universeel verlangen is, aan mensen eigen, dan ligt het voor de hand dat er ook voordelen aan verbonden zijn die opwegen tegen de risico's, anders zouden drugsgebruikers allang door natuurlijke selectie zijn uitgestorven. Neem bijvoorbeeld de pijnbestrijdende werking van morfine, waardoor deze stof al duizenden jaren een van de belangrijkste in de farmacopee is.

Planten met een bewustzijnsveranderende werking voorzien ook in andere menselijke behoeften. We moeten bijvoorbeeld niet de waarde onderschatten van een stof die de verveling van een eentonig bestaan kan bestrijden en mensen kan vermaken door nieuwe gevoelens en gedachten op te wekken. Sommige stoffen kunnen de contouren verruimen van een wereld die door omstandigheden is ingeperkt, zoals ik tijdens de pandemie ontdekte. Stoffen die sociaal gedrag bevorderen zijn niet alleen plezierig voor ons, maar zorgen waarschijnlijk ook voor meer nageslacht. Opwekkende middelen als cafeïne bevorderen de concentratie, waardoor we beter kunnen leren en werken, en rationeler en doelgerichter kunnen denken. Het menselijk bewustzijn loopt altijd het risico om te stagneren, waarbij gedachten in eindeloze kringetjes rondraaien; stoffen uit paddenstoelen, zoals psilocybine, kunnen ons uit zo'n vicieuze cirkel duwen, onze vastgelopen geest bevrijden en nieuwe gedachtepatronen mogelijk maken.

Psychedelische stoffen kunnen ons – en soms onze cultuur – ook van dienst zijn doordat ze de fantasie stimuleren en de creativiteit voeden van degenen die ze tot zich nemen. Dat betekent niet dat alle ideeën die door geestverruimende middelen ontstaan goed zijn; de meeste zijn dat niet. Maar zo nu en dan wordt in een trip een nieuw idee bedacht, de oplossing van een probleem, of een nieuwe manier om ergens tegen aan te kijken die nuttig kan zijn voor de groep en de loop van de geschiedenis kan veranderen. Zo zou je kunnen aanvoeren dat de introductie van cafeïne in Europa in de zeventiende eeuw een rationelere

(en nuchtere) manier van denken heeft gecultiveerd die mede de aanzet heeft gegeven tot het tijdperk van de Verlichting.

Je zou deze psychoactieve moleculen goed als mutagenen kunnen beschouwen, maar dan als mutagenen op het gebied van de menselijke cultuur, niet van de biologie. Zoals de blootstelling aan een ontwrichtende kracht, bijvoorbeeld straling, genen kan doen muteren, variatie kan veroorzaken en nieuwe eigenschappen kan doen ontstaan die zo nu en dan de soort ten goede komen, zo kunnen psychoactieve drugs door de geest van mensen te beïnvloeden soms een nuttige bijdrage leveren aan de evolutie van de cultuur: conceptuele doorbraken, originele metaforen, nieuwe theorieën. Niet altijd, zelfs niet vaak, maar zo nu en dan kan er iets veranderen door de ontmoeting tussen een geest en een plantenmolecuul. Als de menselijke verbeeldingskracht een natuurlijke ontwikkelingsgeschiedenis heeft, en dat kan haast niet anders, dan kan het toch geen twijfel lijden dat plantenchemie er van invloed op is geweest?

Psychedelische verbindingen kunnen ontzagwekkende mystieke ervaringen opwekken die de spirituele angehauchtheid van mensen voeden – sterker nog: volgens sommige religiewetenschappers zouden ze er weleens de bron van kunnen zijn.³

3 Het idee dat psychedelica een belangrijke rol hebben gespeeld bij het ontstaan van religie doemt hier en daar in de periferie van religiewetenschappen op sinds 1970, toen R. Gordon Wasson (de man die psilocybine herontdekte) samen met Albert Hofmann (die voor het eerst lysergeenzuurdi-ethylamide ofwel lsd synthetiseerde) en de jonge classicus Carl A.P. Ruck het boek *The Road to Eleusis. Unveiling the Secret of the Mysteries* schreef (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1978; herdruk, Berkeley: North Atlantic Books, 2008). Zie ook John M. Allegro, *The Sacred Mushroom and the Cross* (Londen: Hodder en Stoughton; New York: Doubleday, 1970). Een uitstekend recent onderzoek naar de rol van psychedelica bij het ontstaan van godsdiensten is te vinden in Brian C. Muraresku's *The Immortality Key. The Secret History of the Religion with No Name* (New York: St. Martin's Press, 2020).

Het idee van 'gene zijde', een verborgen dimensie van de werkelijkheid, of van een leven na de dood, kan ook best ontstaan zijn door visioenen die psychoactieve moleculen bij mensen hebben opgeroepen. Behalve drugs zijn er nog andere manieren waarop de mystieke ervaringen die ten grondslag liggen aan veel religieuze tradities kunnen zijn ontstaan, zoals meditatie, vasten en afzondering, maar drugs zijn er wel een probaat middel voor. Het spiritueel of ceremonieel gebruik van plantaardige drugs kan daarnaast helpen om mensen dichter bijeen te brengen, een sterkere sociale band te scheppen met daarbij een verminderd 'zelfgevoel'. We weten nog steeds erg weinig van de manier waarop de relatie van de mens met psychoactieve planten onze geschiedenis heeft vormgegeven.

Het moge geen verbazing wekken dat planten die zo krachtig zijn en zoveel mogelijkheden hebben, omgeven worden door even krachtige emoties, wetten, rituelen en taboes. Die vloeien voort uit het besef dat een veranderde geest ontwrichtend kan zijn voor zowel individuen als gemeenschappen, en dat dergelijke krachtige middelen in handen van de feilbare mens tot rampzalige gevolgen kunnen leiden. We kunnen nog veel leren van de traditionele inheemse culturen die al sinds jaar en dag psychedelica als mescaline en ayahuasca gebruiken; die stoffen worden nooit zomaar ingenomen, maar altijd doelbewust, volgens rituelen en onder de strenge supervisie van ervaren ouderen. Die mensen weten dat zulke planten dionysische krachten kunnen ontketenen en dat de boel uit de hand kan lopen als die niet zorgvuldig worden beteugeld.

De botte bijl die in de strijd tegen drugs wordt gehanteerd heeft het ons echter onmogelijk gemaakt om ons te verdiepen in de bijzondere relatie tussen deze planten en onszelf, en in de belangrijke vragen over onze aard die erdoor worden oproepen. Een simplistische drugsbestrijdingsvisie op wat drugs doen en zijn, waarbij ze allemaal onzinnig op één hoop worden gegooid, heeft het ons te lang onmogelijk gemaakt om helder na te den-

ken over de betekenis en de potentie van al deze zeer verschillende stoffen. De wettelijke status van een molecuul is een van de minst interessante aspecten ervan. Net als voedsel is een psychoactieve stof geen op zichzelf functionerend ding – zonder menselijk brein is hij inert – maar een onderdeel van een relatie; er is zowel een molecuul als een brein nodig om iets te laten gebeuren. Het uitgangspunt van dit boek is dat deze relatie ons een spiegel voorhoudt en ons laat zien wat onze diepste verlangens en idealen zijn, hoe onze geest werkt, en hoe we verbonden zijn met de natuur.